

Minder antibiotica bij vleeskalveren door zelfcontrole

TEKST **BERRIE KLEIN SWORMINK, FREELANCE JOURNALIST**
 FOTO **SHUTTERSTOCK, NATALI KANTOR**

Het Zelf Controle Systeem van de vleeskalversector heeft flink meegeholpen het gebruik van antibiotica in de kalverhouderij terug te dringen. Het regelmatig onderzoeken van onder meer kalvermelk, ruwvoer, urine, mest, haar en weefsels maakt duidelijk of de administraties van dierenarts en vleeskalverhouder kloppen. Andere veehouderijsectoren zijn bezig om de aanpak van de kalversector over te nemen.

De vleeskalversector heeft een flinke geschiedenis als het gaat om controles op initiatief van de sector zelf. Eind jaren tachtig van de vorige eeuw dook het antihoeftmiddel clenbuterol op als groeibevorderaar. In de decennia daarvoor was de sector regelmatig in het nieuws vanwege het illegale gebruik van groeihormonen. Om een stokje te steken voor het gebruik van verboden en ongewenste stoffen bij vleeskalveren, namen ondernemers zelf het heft in handen. In 1990 richtten ze de Stichting Kwaliteitsgarantie Vleeskalversector (SKV) op. "Vanaf het begin werd de SKV neergezet als een stevige organisatie", vertelt dierenarts Adri van de Braak. Hij is verbonden aan TNO-dochter Ducares in Utrecht en was nauw betrokken bij het ontstaan van de SKV. "De kalverhouderij kreeg het onder andere voor elkaar dat de overheid het gebruik van clenbuterol als diergeneesmiddel voor productiedieren geheel verbod. Dit maakte het voor de SKV mogelijk te controleren op ongeoorloofd gebruik van clenbuterol."

SKV

Sinds de jaren '90 krijgen vleeskalverhouders regelmatig bezoek van SKV-inspecteurs. Ze nemen allerlei monsters, denk aan voeders, urine, mest en haren, en controleren die op verboden en ongewenste stoffen. Ducares is het laboratorium dat de noodzakelijke analyses uitvoert. "Vrijwel alle eigenaren van vleeskalveren zijn aangesloten bij de SKV", vertelt Freddy van der Sar, adjunct-directeur van Stichting Kwaliteitsgarantie Vleeskalversector. "Dat komt onder meer omdat ook bijna alle slachterijen die vleeskalveren slachten, hieraan deelnemen. En een bij SKV aangesloten slachterij mag alleen vleeskalveren slachten van bij SKV aangesloten kalverhouderijen." Onderdeel van het kwaliteitssysteem is dat de kalveren voorafgaand aan de slacht op de kalverhouderijen gecertificeerd worden. Sinds 2008 houdt de SKV zich ook intensief bezig met de monitoring van het gebruik van antibiotica in de vleeskalversector. Van der Sar: "De discussie ten aanzien van antibioticaresistentie en de rol van de veehouderij daarin kwam op gang. De vleeskalversector wilde ook voor wat betreft dit onderwerp niet achteroverleunen en besloot om actie te ondernemen." Van de Braak: "Wijlen professor Henk Vaarkamp was één van de initiators van het Masterplan Rationeel Gebruik Antibiotica in de vleeskalversector." Vaarkamp adviseerde de sector onder meer te beginnen met registratie van het gebruik van antibiotica. In het begin hadden de kalverhouders daar

moeite mee. Maar het lukte de sector toch dat voor elkaar te krijgen. Daarmee liep de kalversector vóór op de verplichte registratie van het antibioticagebruik die als gevolg van regelgeving momenteel voor alle veehouders geldt.

MONITORING

Uniek in de veehouderij is nog steeds de uitgebreide antibioticamonitoring via de SKV-controle. Dat maakt het in de kalversector mogelijk de correctheid van administraties tegen het licht te houden. SKV-medewerkers verzamelen zowel in de houderij- als slachtfase een diversiteit aan matrices (onder andere voeders,

urinemonsters, fecesmonsters, haar, en nier- en spierweefsel). Deze monsters worden met geavanceerde instrumentele apparatuur (LC-MS/MS) onderzocht op de aanwezigheid van antibiotica. Toen de overheid en de veehouderij in 2010 het initiatief namen tot oprichting van de Autoriteit Diergeneesmiddelen (SDa), besloot de SKV haar systematiek aan te laten sluiten op die van de SDa. "De SDa monitort het gebruik van antibiotica in de dierhouderij, stelt streefwaarden op voor gebruik en vergelijkt deze met het antibioticagebruik op bedrijven en het voorschrijffpatroon van dierenartsen. Als SKV vinden we de benchmarking die de SDa

toepast, een goede manier om dierenartsen en kalverhouders te stimuleren bewust bezig te zijn met het antibioticagebruik”, aldus SKV-directeur Van der Sar. De SKV heeft de reken- en presentatiesystematiek van de SDa overgenomen en gebruikt ook het kengetal dierdagdosering (DDD) om het niveau van antibioticagebruik op een bedrijf zichtbaar te maken.

MINDER ANTIBIOTICA DOOR INTENSIEVE MONITORING

Van de Braak en Van der Sar concluderen dat de activiteiten van de SKV flink hebben bijgedragen aan de reductie van het antibioticagebruik die de kalversector de afgelopen jaren heeft gerealiseerd. “Dierenartsen en kalverhouders ervaren de uitgebreide monitoring van kritische stoffen, waaronder antibiotica, als een ondersteuning van hun management en administratie”, zegt Van der Sar. “Via registratiesysteem Infokalf hebben we in beeld welke antibiotica dierenartsen voorschrijven aan kalverhouders. Daarnaast is er de registratie van het gebruik door de kalverhouders. We toetsen via de monsters die we jaarlijks nemen op kalverbedrijven of de gegevens in de verschillende administraties overeenkomen met wat we in de kalveren aantreffen. In het gros van de gevallen vinden we de antibiotica die we via onze monsternamen aantreffen, terug in Infokalf. Is dat niet het geval dan gaan we terug naar het bedrijf en bespreken onze bevindingen. Meestal leidt dat tot een sluitende verklaring. Soms is enig spuurwerk noodzakelijk. We hebben ook uitgebreide proeven gedaan om duidelijk te krijgen hoe je met een doelmatige reiniging van de kalvermelkinstallaties kunt voorkomen dat restanten antibiotica in de installatie achterblijven. In het kwaliteitssysteem Vitaal Kalf is vervolgens de verplichting opgenomen de voerinstallatie minimaal een keer per week te reinigen.” Doordat de SKV-analyses zeer geringe hoeveelheden antibiotica kunnen aantonen, komt ook antibioticagebruik verder terug in de tijd naar voren. “Via monsters die we nemen van de nieren of van haren, kunnen we als het ware een historisch plaatje maken van het antibioticagebruik in het leven van een kalf”, zegt Van de Braak. “De gebruikte analysetechniek LC-MS/MS meet hoeveelheden op een zeer laag niveau, microgrammen per liter ($\mu\text{g/l}$).” Soms worden sporen van diergeneesmiddelen

gevonden die niet toegepast zijn op het vleeskalverbedrijf. Navraag bij de melkveehouder waar het kalf geboren is, geeft dan veelal een verklaring. Soms worden stoffen gevonden die toegepast zijn bij een keizersnede. “Doordat we intensief monitoren en onze bevindingen steeds terugkoppelen naar de kalverhouder is de bewustwording voor wat betreft het verantwoord gebruiken van antibiotica in de kalverhouderij de afgelopen tien jaar sterk toegenomen.”

POSITIEF

De Autoriteit Diergeneesmiddelen (SDa) is positief over de aanpak van de vleeskalversector. SDa-directeur Hetty Schreurs signaleert dat de SDa en de vleeskalversector ieder op eigen wijze bijdragen aan het zo min mogelijk gebruiken van antibiotica. “Beide systemen kijken op verschillende wijze naar het gebruik van antibiotica in een sector. Het moge duidelijk zijn dat elke systematiek die bijdraagt aan bewustwording van het gebruik van antibiotica helpt de kans op ontwikkeling van resistentie terug te dringen.”

VITAAL KALF VERPLICHT RELATIE MET GEBORGDE VLEESKALVERDIENARTS

Vitaal Kalf is het kwaliteitssysteem van de vleeskalversector en wordt beheerd door de Stichting Brancheorganisatie Kalversector (SBK). Naast de kalverhouders doen ook de transporteurs, verzamelcentra en be- en verwerkers mee aan deze kwaliteitsregeling. Vitaal Kalf bevat onder andere voorschriften op het gebied van de kwaliteit van het jonge kalf, waterkwaliteit, hygiëne in relatie tot antibioticagebruik, transport en daarnaast zijn ook de controle op verboden stoffen en regels voor het slachten, wegen en classificeren van kalveren tot opgenomen in Vitaal Kalf. Het kwaliteitssysteem regelt ook de verplichte één-op-éénrelatie tussen kalverhouder en dierenarts. Vleeskalverhouders zijn verplicht om deze één-op-éénrelatie te sluiten met een geborgde vleeskalverdienarts. De Stichting Kwaliteitsgarantie Vleeskalversector (SKV) controleert of de deelnemende kalverhouders voldoen aan de voorschriften van Vitaal Kalf.

Coach begeleidt driehoek bij terugdringen antibiotica

TEKST **JANINE ROEMEN, ZLTO**

ZLTO initieert in samenwerking met de de Producenten Organisatie Varkenshouderij (POV) een landelijk project om antibiotica terug te dringen op varkensbedrijven waar dat nog niet voldoende is gelukt.

In dit project wordt een coach ingezet om het proces te begeleiden en de veehouder en zijn belanghebbenden in keuzes te begeleiden. De inhoud wordt aangeleverd door de experts aan tafel: veehouder, dierenarts, voeradviseur en eventueel andere adviseurs die regelmatig op het betreffende bedrijf komt. De coaches zijn geen onbekende in de sector.

WAAROM DIT PROJECT?

Er is al veel gedaan aan antibiotica-reductie en gelukkig heeft dit op veel bedrijven reeds geleid tot een geoptimaliseerd gezondheidsmanagement. Maar we zijn er nog niet. Het antibioticagebruik in de varkenshouderij moet nog verder worden teruggebracht. De Stichting Diergeneesmiddelenautoriteit (SDa) heeft in juni 2018 de dierdagdoseringen aangescherpt waardoor het aantal bedrijven die in de rode klasse vallen, toeneemt. De POV heeft recent gecommuniceerd dat de vernieuwde benchmarkwaardes gefaseerd worden ingevoerd en de bedrijven tot en met 2022 de tijd hebben om deze waardes te halen. Het project loopt hier samen mee op. Een groter aantal bedrijven zal nu actie moeten ondernemen om in 2022

onder de streefwaarden te komen.

SAMENWERKING IN DRIEHOEK

Een van de belangrijkste factoren om de diergezondheid en daarbij het antibioticagebruik op het varkensbedrijf te verbeteren, is een goede samenwerking tussen de ondernemer en zijn erfbetreders. Een coach kan hierin een belangrijke rol spelen. Het doel is de driehoek veehouder, dierenarts en veevoeradviseur te versterken en op een gestructureerde manier aan de slag te gaan met het optimaliseren van de diergezondheid. Met dit project kiezen we ervoor de aanwezige expertise en kennis in de vorm van de veehouder en zijn adviseurs te ondersteunen middels een coach. Deze zal zich in principe niet inhoudelijk bemoeien met het besprokene, maar zal het proces spiegelen en begeleiden en ervoor zorgen dat de driehoek optimaal functioneert. Dit houdt in dat de coach ervoor zorgt dat elk van de experts aan tafel in zijn of haar eigen kracht komt en aan het woord komt. Naast het onderwerp diergezondheid kunnen tijdens het coachingproces meerdere thema's worden besproken, zoals dierenwelzijn en andere (actuele) thema's die invloed hebben op de prestaties van het bedrijf.

TIJDSINVESTERING

Voor de dierenarts en voeradviseur zal de bijdrage, naast het inbrengen van de eigen kennis, vooral bestaan

uit een tijdsinvestering. De driehoeksgesprekken zullen zo veel mogelijk in samenspraak met de dierenarts en voeradviseur gepland worden, indien mogelijk op het moment waarop zij het bedrijf al bezoeken voor controleafspraken. Daarnaast kunnen er indien nodig andere contactmomenten zijn, per telefoon of e-mail.

WIE KAN MEEDOEN?

Wij hopen ongeveer tachtig bedrijven in heel Nederland die met hun antibioticagebruik in de nieuwe signaleringswaarden en actiewaarden zitten, te kunnen helpen binnen dit project. Bedrijven die mee mogen doen hebben de afgelopen twee jaar gemiddeld een dierdagdosering gehad van meer dan 5 (vleesvarkens en zeugen (biggen)) of meer dan 20 (speenbiggen). Het project is bedoeld voor alle deelsectoren binnen de varkenshouderij, niet alleen de gesloten bedrijven.

MEER INFORMATIE IS TE VINDEN OP:

<https://www.zlto.nl/optimaliseren-diergezondheid-varkenshouderij>. Voor vragen en aanmeldingen: Janine Roemen, via janine.roemen@zlto.nl of (06) 21 23 25 94.

Dit project wordt mogelijk gemaakt door ZonMw, uitgevoerd door ZLTO, Faculteit Diergeneeskunde Utrecht en IRAS en ondersteund door de POV en is tevens onderdeel van de Onderzoeksagenda Varkenshouderij.